BLADE AF DANSK KUNSTS HISTORIE VI—VII

HELENE NYBLOM:

MALEREN J. ROED

KØBENHAVN

I KOMMISSION HOS KARL KØSTER

MCMIV

ET PAR ORD TIL LÆSEREN.

Da jeg først blev anmodet om at skrive noget om Jørgen Roed, havde jeg i Sinde at sige nej dertil. Det er ikke saa let at skrive om sin egen Fader.

Desuden besidder jeg ikke det fornødne Kendskab til at kunne tale om hans forskellige Malerier eller give Oplysning om, hvor de findes.

Men saa kom jeg til at tænke paa, at jeg dog ved en hel Del mere om Jørgen Roed, end andre kender til, og naar det gælder en Kunstner, er det jo ikke blot hans Arbejder, som har Interesse, men hele hans Kunstnerpersonlighed.

Denne er atter saa nær knyttet til hans Omgivelser og Samtid, at man ikke kan løsrive dem, hvis man vil have et rigtigt Begreb om Personligheden.

Det er derfor kun en kort og koncentreret lille Biografi af Jørgen Roed, som jeg har nedskrevet. Paa Grund af den begrænsede Plads er den blevet meget ufuldstændig, men jeg har dog forsøgt at faa et og andet med, som kan belyse hans Personlighed. Jeg overlader til andre, mere kunstforstandige, at sysselsætte sig med og fremstille hans Arbejders Historie.

HELENE NYBLOM,
født Roed.

Stockholm, 7. December 1903.

MALEREN JØRGEN ROED.

Jørgen Roed.
Efter Fotografi.

JØRGEN ROED er født den 13. Januar 1808 i Ringsted, hvor hans Fader, som var af Bondeslægt, var Vognmand og ejede en Gaard. Til Gaarden hørte ogsaa lidt Avlsbrug og et mindre Brænderi.

Ved det Tidspunkt, da Jørgen Roed kom til Verden, saa det sørgeligt ud i Danmarks Rige. Landet var saa forarmet og udsuget af Krigen med England og Stormagternes Strid, hvori det var indviklet, at hver eneste Mand led derunder.

Det gjaldt om at hjælpe Statskassen, og alle gav deres Bidrag.

Saaledes ogsaa Jørgen Roeds Forældre. Hvad der fandtes i Huset af Kobber og Sølvtøj blev ofret til at smelte ud til Penge for det fælles Bedste. Det var en Barndom i ringe Kaar og Forsagelse, som Jørgen Roed voksede op i. Han har fortalt sine Børn om, hvordan der var en Skuffe fuld af Rugbrødsskorper, hvortil han og hans Søskende blev henviste, hvis de i Utide klagede over, at de var sultne.

Men om der ikke dengang var rigt paa materielle Goder i det gamle Hjem i Ringsted, saa var det i saa mange andre Henseender et lykkeligt Hjem. Faderen, Peter Roed, var en Mand, som nød Agtelse for sin paa-

lidelige Karakter, og blev valgt til Byraadsmedlem. Moderen, født Ellen Jensen, var en begavet Kvinde, som, skønt hun ikke lod sig mærke dermed, og i det hele var en overordentlig beskeden og mild Natur, havde megen Menneskekundskab og sin egen personlige Opfattelse af Sager og Ting.

De fire Døttre og Sønnen Jørgen blev fra Børn af opdragne til at være Arbejdsmennesker med strengt Pligtansvar, og til deres sene Alder har de alle vist, at deres Børnelærdom aldrig blev glemt.

Til dette Hjem var Jørgen Roed til sin sidste Stund knyttet med hele sit Hjerte. Og det var ikke blot hans Kære dér, men det var Stedet, Jorden, han elskede. Først var det den gamle Gaard, hvori han var født. Saa blev det en anden, nyere Gaard, som da Familiens Indkomster forbedredes, blev opbygget paa samme Sted. Og da endelig ogsaa denne Gaard for ikke saa mange Aar siden kom paa fremmede Hænder og de tre endnu levende Søstre flyttede ind i en lejet Lejlighed, saa var dog *Ringsted* i alt Fald endnu tilbage at holde af.

Det var Hovmarken med Udsigten langt ud over det rigt dyrkede Land. Det var Kirken med Kongegravene. Det var den smukke, gamle Kirkegaard, hvor nu saa mange af hans Kære laa begravede; ja, det var med et Ord Fædrejorden, som bestandigt havde samme Tiltrækning for Jørgen Roeds trofaste Hjerte.

Han elskede Ringsted til sin Død, og han har vist det i sin Kunst ved ofte at vælge sine Emner fra det gamle Barndomshjem. Den ny Gaard, som senere blev opført, var jo rummeligere og finere, men den gamle var saa morsom med sit høje Tag, lave Værelser og tilfældige Vinduer.

Man kørte ind ad en Port, ligesom i Bøndergaardene, da der var Længer paa alle Sider.

Midt i Gaarden stod en Post med Vandtrug, hvor Hestene vandedes, og det er derfra at Roed har malet Billedet af „Piger, som hæge sig ved Brønden“. Over Gaarden, som ofte var fuld af Vogne og Heste, kom man gennem den mørke Stald og ad en Stentrappe, der var lagt af uregelmæssige store Sten ovenpaa hverandre, ned i Haven.

Denne Have, ligesom alle andre private Haver i Ringsted, vendte ud til Hovmarken, og de dannede som en hel Ring om Højden, hvorpaa Hovmarken laa.

I Haven var der fuldt af Frugttræer, Bærbuske og Køkkenurter, som plejedes godt af Husmoderen og Husets Døttre.

Endnu i sin sene Alderdom stod Roeds gamle Moder i Timevis bøjet og lugede Ukrudtet bort fra Bedene. Fra denne Have har Roed malet et Motiv, som ogsaa findes paa det kongelige Galleri i Kjøbenhavn. Det er hans Søster, der staar under Pæretræet og breder Forklædet ud for at tage imod Pærerne, som en ung Mand (Maleren Vermehrens yngre Broder) plukker til hende.

Fra en Laage i nederste Ende af Haven kom man saa ud paa Hovmarken, hvor Lærkerne sang over Kormarkerne, og hvor man saa langt, langt ud over Landskabet, der laa blaat i de disede Sommerdage med Skovene i det Fjærne, — alt for fjærnt, kunde vi andre synes. Saaledes som jeg husker det fra min Barndom, var Arbejdet i Huset fordelt mellem Søstrene.

Line var den huslige, som havde at gøre med Mælkekammeret og Familiens Madlavning. Ingen Mad smagte Roed saa godt som den, han fik i det gamle Hjem i Ringsted. Han talte formeligt smægtende om „Aa! Lines tynde Pandekager!“ hvor der var sur Fløde og Korrender i Dejgen. Line havde ogsaa Opsigt over alle Høns og Kyllinger, der trippede i Hælene paa hende og fulgte hende som tamme, og hun havde desuden et særegent Talent til at faa al Ting til at vokse, som hun stak i Jorden. Den mindste Kvist gav sig straks til at skyde, naar hun havde plantet den.

Hanne havde at gøre med Borgestuen og Udskænkningen og holdt sig helst paa sit eget Omraade. Hendes Temperament var en underlig Blanding af mørk Melankoli og den mest humoristiske Overgivenhed, og hun forstod sig ypperligt paa at omgaas med Folkene.

Mette var den mest aktive og talende. Hun dannede Mellemledet mellem Familien og Yderverdenen, medens den stille, sjælfulde Signe, Broderens Yndling, som altid var lidende, helst sad hos den gamle Moder og med sine yndige Hænder arbejdede paa fine Haandarbejder.

Roed, som fandt Hænderne saa betegnende for Personligheden, havde Afstøbninger af forskellige Hænder i sit Atelier. Jeg husker blandt andre Thorvaldsens Haand, en dejlig Venushaand efter en Model, og en Afstøbning af en af Signes fine, aandfulde Hænder, som Roed navnlig beundrede.

Til Hjemmet i Ringsted hørte ogsaa en Mand, som fra ganske ung og

lige til sin Død var Familiens tro Tjener. Hans Navn var Ole Grejsen, og han var en ideal Type af en dansk Bondemand. Han var høj og bredskuldret med krøllet Haar og en hel Mængde smaa Rynker om de gode, skælm-

Besøget i Præstegaarden.
Udstillet i 1833. Tilh. Hr. Grosserer Thomas Møller.

ske Øjne. Roed har mange Gange benyttet ham til Model, blandt andet til den Karl, der vender Ryggen til Brønden, hvor „Sjællandske Bønderpiger hæge sig“ (Kongelige Malerisamling i Kjøbenhavn).

Ole Grejsen var en Mand i sine bedste Aar, da jeg først lærte ham at kende. Han fortalte siden, da jeg blev ældre, mange Historier fra sin før-

ste Ungdom, blandt andet om, hvordan han havde hjulpet en fornem ung Herre til at bortføre en Dame. Ole havde holdt med Vognen for at passe paa og siden kørt af Sted med dem i vild Galop. — Om Damen sagde han, at „Hun var det dejligste Fruentimmer, jeg nogensinde har set!“

Afskeden paa Toldboden.
Udstillet i 1835. Tilhører Kammerherreinde Thyra Scavenius.

Skøndt han af alle i Huset betragtedes som en Ven og Familiemedlem, gik han dog aldrig ind i de Stuer, hvor Familien sad, uden først at have kæmmet sig med Vand og havde skiftet Klæder. Da Broder Holger*) var lille, beundrede han Ole Grejsen meget. Han stod og stirrede op paa ham og udbrød saa: „Store, store Olle, krøllet Haar, lille, bitte H. P. O.“ (som var ham selv).

* Maleren Holger Roed.

Roskilde Domkirke.
Udstillet 1836. Tilh. Hr. Grosserer Ludvig Levy.

I dette Ringstedhjem hengik Jørgen Roeds Barndom.

Ingen kan sige, hvorfra han havde sit Malertalent. Man har ikke hørt Tale om det Slags Evner i Slægten før. — Underligt nok blev der en Del Aar senere født en anden Maler i Ringsted i Gaarden ved Siden af Roeds. Det var Frits Vermehren, hvis Fader var Glarmester og ejede Gaarden der.

Man mærkede allerede i Skolen, at Jørgen Roed havde Talent for at at tegne, og hans Lærer, Katechet Fyhn, opmuntrede hans Lyst dertil.

Det var jo ganske mærkeligt, at den unge Mands Forældre, som man ikke skulde tro kunde have haft tilstrækkelige Forudsætninger for at vurdere et begyndende Kunsttalent, straks bestemte sig til at lade ham uddanne sig til Maler ved Kunstakademiet i Kjøbenhavn, en Bane, som sandelig ikke dengang havde store Forhaabninger at byde paa.

Men der synes at have været en god Kulturjord i Slægten, hvad der siden har vist sig ved mange Lejligheder.

Roed kom altsaa som ganske ung, en Yngling paa 15 Aar, til Kjøbenhavn, hvor han begyndte som Elev hos Portraitmaler Hans Hansen.

Det var mest Kopier, han fik Lov at sysselsætte sig med, og allerede et Par Aar efter malede han et lille Billede efter Gerard Dou til en Udstilling i Hamburg.

Han havde det Held at faa det solgt for 200 Kr. (50 Specier) og han ansaa sig for at være Ejer af en kolossal Formue, da han modtog disse Penge. „Jeg vekslede dem i Sølv“, fortalte han, „saa lukkede jeg min Dør, kastede alle Pengene i Sengen og væltede mig i dem.“

Han begyndte nu ogsaa at male et og andet Portrait paa egen Haand. — Blandt andet malede han et Portræt af en Apotheker N., der havde vist sig som hans Velgører ved af og til at invitere ham til at spise til Middag (en Fornøjelse, som Roed ikke havde hver Dag). Men Apothekeren var ikke tilfreds med Portrætet. „Du kunde i det mindste ha' givet mig et venligt Smil og en Smule hvidt Linned!“ var hans misfornøjede Kritik. Efter Hansens Død blev Roed Elev hos Eckersberg og sluttede sig varmt til hans Skole.

Det viste sig, at Roed ikke var begavet med et af disse brillante Talenter, som straks finder sig til Rette og hurtigt erobrer Menneskene. Fan-

Gaarden i Palazzo del Bargello i Florenz.
Udstillet i 1862. Tilhører den kongelige Malerisamling.

asi og Komposition var ikke hans stærke Side. Heller ikke var han Kolorist i egentlig Forstand. Han udviklede sig langsomt og sikkert. Hvad der især udmærkede ham, var den Samvittighedsfuldhed, hvormed han gik til alle sine Opgaver, enten det gjalt at gengive, hvad en anden havde malet, eller hvad han selv vilde fremstille, en Samvittighedsfuldhed, som i manges Øjne har gjort Indtryk af Pedanteri, men som ikke havde noget af Pedanteriets Tørhed, da den havde sin Grund i den inderlige Kærlighed, Maleren nærede til ethvert Emne, han tog fat paa.

Han elskede sig mere og mere ind i det og kunde ligesom slet ikke slippe det.

Dette bærer ogsaa alle hans Ungdomsbilleder Spor af.

Saadanne Billeder som „Afskeden paa Toldboden" eller „Besøget i Præstegaarden" osv. viser, hvor saavel Situationen som alle Detailler har ligget Kunstneren varmt paa Hjerte. Gennem Studiets Grundighed er disse Billeder et Slags historiske Dokumenter, som mere end noget Historiemaleri i Ordets specielle Betydning vil give andre Slægter en sand Opfattelse af Malerens Tidsperiode. — Og gennem den Ømhed, han har nedlagt i Udarbejdelsen, er der kommet en Mangfoldighed i det smaa, som bevirker, at man bestandigt gør nye Opdagelser i disse Fremstillinger af hans Samtidsmenneskers Hverdagsliv.

Hans Arkitekturbilleder fra samme Periode: „Parti af Frederiksborg Slotsgaard", „Det indre af Ribe Domkirke", „Vinterbillede af Roskilde Domkirke" osv. er malede med samme sarte og inderlige Forstaaelse. Det er ikke blot de ydre arkitektoniske Former, som er ærligt og nøjagtigt gengivne. Det er ligesom om de forskellige Bygningers Personlighed løfter sig ud af den forskellige Luft, der omgiver dem, med en egen Ynde, som mere og mere fængsler en, jo længere man ser paa dem. Den dybe Interesse, Maleren selv har havt for sit Emne, meddeler sig uimodstaaeligt til Beskueren.

Det varede noget, inden det lykkedes ham at faa Akademiets Rejsestipendium, men i Sommeren 1837 havde han opnaaet det og begav sig til Italien.

Paa denne Rejse var hans bedste Ven og Kunstnerkammerat, Constantin Hansen med ham. De var stærkt knyttede til hinanden gennem Lighed i deres Natur og tildels deres Stræben, men der foregik et Brud imellem

Portræt af Kammeraad .G C. Drewsen.
Udstillet 1844. Tilhører Frk. Ernestine Drewsen.

dem, som næppe nogen har faaet Grunden at vide til. Sandsynligvis var det en eller anden Misforstaaelse, som jo er Grunden til de fleste Brud imellem Venner. Imidlertid blev dette Brud desværre aldrig helet igen, og de mødtes aldrig mere i Livet, skønt de siden begge boede i Kjøbenhavn. Men denne Skilsmisse voldte Roed en Sorg, hvis Spor aldrig udslettedes helt og som ikke var uden Bitterhed. Han fik vel senere gode Kammerater og Venner, men aldrig mere en Ven i Ordets videste Betydning, saadan som Constantin Hansen havde været det for ham.

Det var under en lykkelig Kunstnerperiode, at Roed opholdt sig de fem Aar i Italien.

Det var paa den Tid, da Thorvaldsen var Konge i den skandinaviske Kunstnerkoloni i Rom, og en hel Række af fremtrædende Talenter, baade fra Norden, fra Frankrig og fra Tyskland fandt al den Næring i Italiens Natur og Kunst, som de mente, at de behøvede for deres Udvikling.

Italienske Motiver fra Folkelivet og Naturen var den Gang mere i Mode end alt andet.

Leopold Robert gav Europa sit eget idealiserede Operabegreb om Italien, og for nu blot at tale om vore egne, saa var Marstrand og Ernst Meyer uudtømmelige i at male Italiens Himmel saa blaa som den i sine bedste Øjeblikke kan være, og i at befolke deres Billeder med mørkøjede, italienske Skønheder.

Der er jo ingen Tvivl om, at Ernst Meyer havde en varmere Farveskala end Roed, og at Marstrand var ham meget overlegen i Komposition og livlig Opfindsomhed, men naar man nu ser paa deres forskellige Opfattelse af Italien, saa forekommer det næsten, som om de andre havde malet noget, der var mere tilfældigt, men Roed havde set og opfattet det Italien, som altid bliver det samme.

En fransk Forfatter har engang sagt, at „Norden har Farve og Syden har Lys“, og dette har nok sin Sandhed. Visselig kan jo stundom Himmelen og Havet i Syden antage en Farvepragt, som vi ikke kender, men for det meste opsuges Farverne af Lyset. Den dirrende, opalagtige Lystaage, som ofte dølger Horizonten i Italien og giver Bjærgenes Linier en næsten umateriel Lethed, er dog det mest betegnende italienske. Og op imod denne Lyshimmel staar de hvide Mure, de sorte Cypresser og bronzefarvede Pi-

Portræt af Papirfabrikant Chr. Drewsen.
Udstillet 1845. Tilhører Frk. Ernestine Drewsen.

nier med skulptural Strenghed.

Olivenplantagernes sølvgraa Løv giver heller ingen stærk Farveklang, og det er egentlig kun om Foraaret, naar Ferskentræer og Roser blomstrer, at de blegrøde Toner blander sig som noget glad og plettet i Landskabet.

Jørgen Roed havde vistnok det rette Blik for den italienske Farveskala. Han forstod at gengive det blege, lysmættede i Luften, de fine, smeltende Toner over Bjærgene, og dette tørre, støvede i Solskinnet, som er ejendommeligt for den italienske Sommer. Han forstod ogsaa den inderlige Sammensmeltning af Naturen med Arkitekturen, som er saa enestaaende for dette vidunderlige Land.

Han har opfattet, hvordan et Kloster eller en Kirke springer ud af Bjærget som en Blomst, det har frembragt; hvordan de antike Akvadukter følger Landskabet som en Rhytme, hvordan hver Trappe, som er hugget i Klippen op til en Bjærgby, eller hver Buegang, som kranser en Vigne, er det

rigtige Udtryk for hvad Menneskene maatte komplettere Naturen med, saa alt virker sammen til et stort Enhedsindtryk.

I alle de Billeder, Roed sendte hjem fra Italien*): „Pæstumtemplet“ (1839), „Gaarden i Bargello“ (1842), „Parti fra Villa Borghese“ (1844) og 27 forskellige Studier (1845), er der selv i de mindste en vis klassisk Ro, som jeg ikke kan betegne anderledes end som noget „historisk“, som vistnok kommer til at holde sig.

Under dette Ophold i Italien kopierede Roed ogsaa Rafaels „Madonnas Kroning“ i Vatikanet, som erhvervedes af Gehejmekonferentsraad F. W. Treschow.

Men det var ikke alene sin egen Kunst, som han udviklede under denne Tid. Det var ogsaa hans hele Kunstnerpersonlighed, som i Italien fik sin fulde Kultur.

Faa Malere har trængt saa dybt ind i den gamle Kunst som han, kendt den saa nøje og elsket den saa inderligt.

Af alt hvad han saa i Italien var det dog først og sidst Antikken, som han elskede. Den græske Kunst var for ham den Grundvold, hvorpaa han byggede hele sin Kunstanskuelse.

Han mente og har ofte udtalt, at naar Menneskene kommer ind paa Afveje og Unaturligheder i Kunsten, saa er Antikken det normale Udgangspunkt, man maa vende tilbage til for at komme i Balance.

„Ikke for at efterligne den, men for at lære af den“,—som han udtrykte sig.

Det er ganske ejendommeligt, at Roed betragtede sig selv som en direkte Lærling af Antikken, da hans egen Kompositionkunst egentlig aldrig bærer Spor deraf.

Den var vel — om nogen — dansk i hele sin Karakter.

Naar han malede det menneskelige Legeme, fik han ikke det enkle, usammensatte frem i Linier og Totalindtryk, som er Antikkens Særkende. Han fortabte sig tværtimod let i *for* mange Detailler, og malede ikke blot hvad han saa, men ogsaa hvad han *vidste*, hvad der ofte havde til Følge, at Enheden let sprang itu i noget uroligt.

Men *en* Ting er det jo at beundre en Lærer, en anden at ligne ham, og

* De vedføjede Tal betegner de Aar, i hvilke de paagældende Arbejder var udstillede i Kjøbenhavn.

Portræt af Billedhuggeren H. V. Bissen.
Udstillet i 1845. Tilhører Kunstakademiet.

hvordan det nu maatte være med Ligheden, saa ansaa Roed Antikken for at være hans ufejlbarlige Lærer, som han saa op til med noget, der lignede Tilbedelse.

Han sagde ofte, at den dejligste Bygning i Italien var Poseidontemplet i Pæstum, og at de bedste Malerier var de pompejanske Vægbilleder i Musæet i Neapel.

Men uagtet hans store Beundring for den antikke Formgivning, havde han ogsaa den inderligste Forstaaelse af den senere Kunst.

Jeg husker, at da vi engang gik ud fra Musæet i Florenz, hvor vi udelukkende havde sysselsat os med at se paa Fiesoles Staffelibilleder, gik han længe tavs, og sagde derpaa: „Naar man har staaet og set paa denne Kunst, saa synes man at den er det højeste af alt“. — Og det var, vel at mærke, end ikke Fiesoles største Mesterværk, hans Fresker i St. Marco, som der var Tale om.

Af alle Renaissancens Kunstnere satte Roed Rafael højst. Ja, saa højt over alle andre, at hans Børn var lige saa overbeviste om Rafaels Overlegenhed over andre Malere, som om Solens større Glans end alle Stjerners.

Da vi første Gang hørte, at nogen anden, ja, mange andre havde en anden Mening, var det næsten ikke til at fatte. Det var blevet os indpodet

som en af de Grundsandheder, hvorpaa al ufejlbarlig Tro paa Kunsten hvilede.

Allerede paa denne første Rejse i Italien kopierede Roed, som før er nævnt, et af Rafaels Billeder. Længere hen i Tiden tilbragte han næsten et Aar med at kopiere den sixtinske Madonna i Dresden*), og paa den sidste Rejse, han gjorde til Italien, kopierede han i Florenz Rafaels Selvportræt**), et Billede, som han syntes slet ikke blev højt nok skattet. For ham var det et Unicum.

I det hele taget var Rafaels Portræter for ham de mest fuldkomne af alle Portræter.

Han kunde heller aldrig se sig mæt paa alle de Børnekroppe, Rafael har modelleret med Lys i Lys i al deres barnlige Blødhed, næsten uden Anvendelse af Skygge. For ham var *alt* hos Rafael Fuldkommenhed.

Han elskede hans Maade at fylde Rummet paa, hans Linier, hans Udtryk, hans Farvebehandling, og han syntes ikke om, hvis nogen sagde, at Rafael dog ikke var en Kolorist som f. Eks. Tizian eller Coreggio. Naturligvis foretrak han nogle af Rafaels Billeder for andre. Ved Siden af Madonna di St. Sisto satte han Stanzerne, og frem for alt andet beundrede han maaske Cartonerne til Tapeterne i England***), som han senere hen saa i Virkeligheden.

Det var nok Kærligheden til den harmoniske Ro, som Antikken har udtrykt paa *sin* Maade, som Roed genfandt hos Rafael paa et andet Omraade, der glædede og tilfredstillede ham saa helt.

Paa den Tid havde man jo ikke, som nu, alle de dejlige og billige Fotografier efter de gamle Mesterværker. Der fandtes en og anden Bog med Kobberstik eller enkelte Reproduktioner af berømte Billeder, som var ret dyre, men for Resten var det at være Kunstkender en Huskekunst. Naar man var uddrevet af Paradiset, saa var alt, hvad man havde set dér, mere eller mindre en Drøm.

Men Roed havde haft sine Øjne godt aabne under denne italienske Drøm. Faa Kunstnere af de mange, som har saa stor Hjælp for deres Hukommelse i de talrige Reproduktioner, enhver nu kan forskaffe sig, ejer en

* Bestilt af Prof. Hammerich til Iselinge.

** Bestilt af samme.

*** I South Kensington Musæum i London.

saa dyb og omfattende Indsigt i den gamle Kunst, som Roed var i Besiddelse af.

Han omgikkes i Tankerne med de store Kunstnere som med sine bedste Venner, og kunde beskrive deres Værker saa levende, at man kendte dem længe før end man havde set dem.

Men medens Roed levede disse fem Aar borte fra Danmark, hang hans Tanker med bestandig Hengivenhed ved Hjemmet og alle de Kære derhjemme.

Da hans yngste Søster Signe blev konfirmeret, sendte han hende en lille Æske med nogle smaa romerske Perler, en Mosaiknaal med et lille Hundehoved, og et Par smaa Ørenringe. Det hele var meget smaat og har næppe kostet mange Lire. Men et lille Brev, som ledsagede denne Gave, vidner bedst om Roeds Følelse for alle derhjemme i Ringsted, og jeg vil derfor anføre det her.

Rom, den 17. Januar 1840.

Til Jomfru Signe Roed
i Ringsted.
Danmark.

„*Min Pulle.*

Du kan vel begribe, at jeg gierne gad kommet og fulgt dig i Kirken Søndagen efter Paaske og hørt hvor godt du kan svare for dig, og saa være med at spise Sagosuppe og køre i Skoven; men da dette nu ikke kan skee, saa maa du lade Indholdet af denne lille Æske gaae i mit Sted. Du skal ikke blive bange for Buldbideren (Hunden paa Naalen). Perlerne synes du vidst godt om og Ørenringene er da heller ikke daarlige, for det er ægte Stene (Turkiser). Hvis nu Captain Kjerulf med sin Frue kommer igennem Ringsted ved Dagen, saa vil de maaskee selv bringe dig dette tilligemed mange, mange Hilsener fra din Jørgen. Og saa kunde du gerne kysse dem for Uleiligheden. Hvis de derimod kommer om Natten med Deligensen, saa tænker jeg nok, at Postmesteren er saa god at tage imod det og bringe dig det siden. Hils saa Fader, Moder, Hanne, Mette, Line, Signe (hende selv), Hans, Maren, Thea, Drengen og flere.

Far saa vel, min Engel!!“

Man sendte gerne Breve med Bekendte paa den Tid. Posten var langsom og ikke altid saa sikker, og Breve kostede Penge. Men blandt dem, der altid sad og længtes efter Roeds Breve fra Italien, var en, som havde lovet at vente paa ham. Det var — som man den Gang sagde — *Jomfru* Emilie Mathilde Kruse, med hvem Roed havde forlovet sig inden han rejste.

Portræt af J. Roeds Moder.
Udstillet 1849. Tilhører den kongelige Malerisamling.

Hun var Datter af Operasangeren Kruse (af norsk Slægt) og hans Hustru Louise Sonnin, hvis Fader var en indvandret Sydtyroler.

Emilie Kruse var i sin Ungdom en af de bekendte Skønheder i det den Gang saa lille Kjøbenhavn, hvor alle Mennesker kendte hverandre.

Medens Roed var i Italien, boede hun med sin Moder, som nu var Enke, hos sin Broder August Kruse, som den Gang var Skovrider paa Gisselfeldt hos Greve Danneskjold.

Det har nok været lange Venteaar derude i det lille Skovriderhus, da Brevene kun kom sparsomt, og Emilie selv led af en langvarig Øjensygdom, som hindrede hende i at læse og foretage sig noget Haandarbejde.

Neptuntemplet i Postum.
Udstillet 1851. Tilhører den kongelige Malerisamling.

Moderen var en klog og stræng gammel Dame. Hun sværmede for Napoleon og Voltaire og sad helst tavs ved sin Brodereramme, da hun havde et særligt Talent til at brodere med Silke og Guld. Hun var ikke videre tilfreds med, at hendes skønne Datter havde gjort et saa daarligt Valg som en fattig Maler, der blev borte i Aar og Dag, og gjorde alt andet end at opmuntre hende i hendes Venten. Men Emilie holdt trofast ud, og da Roed endelig kom hjem i 1842, holdt de Bryllup og flyttede til Kjøbenhavn ind i en lille Lejlighed paa Kristianshavn.

* * *

I denne Lejlighed blev deres første Barn, Undertegnede, født midt under en stor Ildebrand i Nabolaget, og nu maa jeg i Parenthes bede om Tilladelse til at sige Fader om min egen Fader, siden jeg nu bliver indblandet i Historien og det i Længden er saa anstrængende at kalde sine Forældre ved Efternavn.

I Begyndelsen var det temmelig trangt for de unge Ægtefolk. Det er just ikke uden Bekymringer, at man lever paa Muligheden for at faa et Par Billeder solgte om Aaret, og i den Tid betaltes Malerier en hel Del daarligere end nu. — Men det gik!

Moder var saa ganske uden Fordringer for sin egen Person og kunde finde sig i alt. Hun havde desuden den sjældne Evne at, som Englænderne siger: „Get the two ends to meet!“

Man kan for Resten knap tænke sig to forskelligere Mennesker end Fader og Moder. Men de kompletterede og forstod hinanden.

Egentlig var nok Fader den blødeste af dem, og han havde en bestandig Hjælp i Moders kraftige, næsten mandige Natur.

Han tog sig let Smaating nær.

Hun blæste ad dem.

Hans Sind vekslede ofte og tog Indtryk af meget udefra. Hun var altid den samme; dybt alvorlig indeni, men i ydre Væsen glad og frejdig.

Fader led ikke blot ved at være Vidne til de Sorger, som kunde ramme hans nærmeste, men følte stærk Deltagelse for fremmede og uvedkommende, hvis der hændte dem noget ondt.

Jeg husker, at da jeg engang i min Barndom gik med Fader paa Farimagsvejen, kom der en Herre ud af Laagen til en Have. Han bar selv en lille blomstersmykket Kiste under Armen. Jeg kan aldrig glemme med hvilket Udtryk af dyb Smerte Fader saa efter ham og sagde: „Den *stakkels* Mand“. En anden Gang var det ved Toldboden, da et Dampskib skulde gaa, at en Kone ikke kunde finde en lille Dreng, som var kommen bort i Folkemængden. Hun løb om med et vildt Udtryk og ledte efter ham.

Længe efter at vi var komne hjem, sagde Fader med et saa ulykkeligt Udtryk: „Aa, bare hun dog fandt ham!“

Ved Moder var derimod noget af en spartansk Kvinde, som gjorde, at hun aldrig beklagede sig, hvor ondt hun end kunde have det. Hun syntes ikke om at *blive* beklaget og hun taalte ikke, at andre beklagede sig. — „Alt saadan noget skal man beholde for sig selv og vise andre et glad Ansigt!“ Det var hendes Regel.

Men hun var utrættelig i sin Omhu og Omtanke for sin Mands Bedste. Han skulde altid have det godt. Hans Arbejde skulde først og fremmest respekteres og aldrig forstyrres, og hun deltog med hele sin Sjæl i hans Kunstnergærning.

I deres ydre Optræden var de ogsaa forskellige fra hinanden.

Naar Fader gik, gik han temmeligt langsomt og trak det ene Ben lidt

efter sig. Moder gik rank, næsten lidt bag over, og da hun var yngre, altid i rask Takt. Hjemme i sit Hus fløj hun af Sted.

Fader tænkte som han malede: langsomt, grundigt, med mange Detailler. Moder opfattede hurtigt og skizzerede sine Tanker i stort.

Fader holdt sig i sin Kunst helst til den Virkelighed, han havde for sig.

Moder havde en ualmindeligt rig, men bred og sund Fantasi. Det forundrer mig, at hun ikke kunde digte.

I Samlivet med Fader udviklede hun sin Sans for alt, hvad der opfyldte ham, og deres Samtaler drejede sig oftest om Kunst. Begge elskede de Musik, uden egentlig at dyrke den, skønt Moder i sine Pigeaar havde havt en smuk Mezzosopran. Begge holdt de af at læse og nød alle de store Digtere sammen. Af fremmede Sprog læste de dog kun tysk med Lethed. Fader foretrak mere og mere historiske og biografiske Arbejder, hvorimod Moder kunde være helt oppe i en lang Roman. — Jeg husker, hvordan hun og en Søster til Julius Lange, Therese Lange, som boede hos os nogle Aar, i Maaneder læste højt hver Aften i en Roman, der var oversat fra tysk: „Sophies Rejse fra Memel til Sachsen“. En Rejse, som til stor Ærgrelse for os Børn aldrig syntes at ville tage Ende.

Moder havde en vis abrupt Maade at kaste sig ind paa store Spørgsmaal, der somme Tider stødte fremmede. — Naar nogen saadan pludselig blev taget i Kraven og spurgt om, hvad de tænkte om Michel Angelos „Dommedag“ eller Shakespeares „Kong Lear“, saa stejlede de og saa forskrækkede ud. Men vi, som kendte Moder, vidste, at hendes Tanker bestandig sysselsatte sig med Ting, der laa uden for Hverdagslivet, og at det var ganske naturlige Ytringer af, hvad hun gik og grublede paa, som gav sig Luft i Ord.

Fra Christianshavn flyttede Forældrene til Bredgade og kort derefter til Salomonsens Gaard paa Kongens Nytorv, hvor vi boede en fire Aar. Det var i en Lejlighed i Baggaarden paa tredie Sal, hvor man fra nogle Vinduer havde Udsigt til store Haver, fra Thotts Palæ ned mod Marmorkirken.

Dette var det første Barndomshjem, som jeg husker. Der var store Stuer, og Fader havde sit Atelier ved Enden af en lang Gang, — i min Erindring er den bleven umaadelig lang.

Somme Tider fik jeg Lov at rende hen at besøge ham der, medens han malede eller spiste Frokost, som Moder bragte ham paa en Bakke, og der var altid noget vist højtideligt ved Faders Atelier. Der stod ogsaa en meget dyb, gammel Lænestol, som det var saa dejligt at krybe op i og helst at falde i Søvn i. I dette Atelier husker jeg, at Fader malede en Altertavle, hvor Moder stod Model til Madonna og Lundbye til St. Josef.*

Ogsaa husker jeg, at Fader her malede et Portræt af Orla Lehmanns Hustru, født Marie Puggaard, en Dame, som alle Kunstnerne paa hendes Tid beundrede.

Jeg husker hende staa i en hvid Kjole paa et lille Tæppe i grønt og sort med gule Stjerner, og naar hun var gaaet, laa der gerne en hel Del smaa Stykker Brystsukker, indviklede i kulørte Papirer, paa Tæppet, som jeg fik Lov til at samle op, hvorfor jeg ansaa hende som et Slags højere Væsen, der efterlod saadanne Herligheder, hvor hun skred frem.

Da Forældrene havde et Værelse tilovers, blev det lejet ud til Lundbye, som blev min første Ven her i Verden. Jeg fik ofte Lov at gaa ind til ham og hjælpe ham med at sætte hans Svovlstikker i Orden. Han var saa god imod mig, sang Kæmpeviser for mig og gav mig Presenter. Jeg husker ganske tydeligt, hvordan han stod i sin Soldateruniform, og Fader og Moder græd, da de tog Afsked med ham. Det staar ogsaa tydeligt for mig, da Vermehren ikke længe efter kom op til Forældrene og fortalte, at Lundbye var falden ved et Vaadeskud, og hvordan jeg ved Synet af de stores Sorg blev betagen af denne hemmelighedsfulde Angst, jeg kan næsten sige Aversion, som Børn har for Døden. Uden at forstaa det, anede jeg, at der var sket noget forskrækkeligt.

Vore nærmeste Naboer var for Resten Doktor Lange, gift med Digteren Paludan Møllers Søster. De omgikkes meget med Forældrene, som satte stor Pris paa dem, og deres gensidige Venskab varede til Døden skilte dem.

Længere hen i Livet blev Julius Lange en af dem, paa hvilken Fader havde stor Indflydelse. Jeg tror med Sikkerhed at kunne sige, at det egentlig var denne Indflydelse, som fik Lange til at give sig helt ind paa Kunststudiet og grundlagde hele hans Kunstanskuelse.

* Den hellige Familie, Altertavle til Gladsakse Kirke. Udstillet 1849.

Templet ved Kora.
Tilhører den kongelige Malerisamling.

Medens vi boede her paa Kongens Nytorv, blev min eneste Broder, Holger Peter Roed, født 1846. Han var fra Fødselen af en dejlig Dreng og blev sine Forældres største Glæde. Den eneste Sorg, han nogensinde forvoldte dem, var egentlig den, at han døde fra dem midt i sin bedste Ungdom.

Der kom for Resten mange Mennesker hjem til Forældrene i den Tid. Der var aldrig Tale om Middags- eller Aftenselskaber. Men de kom dryppende en eller to ad Gangen, af sig selv, og der blev da kun sat en Tallerken mere paa Bordet, og Moder gav dem The og Smørrebrød.

En af dem, som oftest besøgte Forældrene, var Marstrand.

Han var den Gang ugift, og lige fra det Øjeblik, Fader havde faaet sit eget Hjem, søgte han derhen.

Fader har fortalt, hvordan Marstrand kom op om Aftenen og siden aldrig vilde gaa. Tilsidst slukkede de Lampen og gik i Seng.

Men gennem Døren hørte de hvordan Marstrand famlede sig hen til Klaveret og satte sig til at spille Overturen til „Figaro“ med en Finger. Naar han havde opmuntret sig en Stund med denne Musiknydelse, hørte de hvordan Entredøren endelig blev smækket i og Marstrand bumsede ned ad Trappen. Marstrand elskede Musik. Naar han sagde: „Aa, Mosek!“ saa straalede hans Ansigt.

Han vilde altid gerne være med, om saa bare i en Krog, naar der blev musiceret og han var Bassen i det meget beskedne, lille Sangselskab, som begyndte hos Forældrene under Henrik Rungs Ledelse og som var det lille Frø, hvoraf siden Kjøbenhavns Cecilieforening blomstrede op.

Ribe Domkirke.
Udstillet 1854. Tilhører Kunstforeningen i København.

Det første tydelige Minde, jeg har i Livet, er det, at jeg sad paa Gulvet i Dagligstuen paa Kongens Nytorv og hørte dem synge Palæstrina og Durante. Rung sad ved Klaveret. Fader, Moder, Marstrand, Maleren Wegener og et Par Damer var de syngende.

Det forundrede mig, at Tonerne ligesom kom højt oppe fra, og jeg indbilder mig, at jeg lige fra den Tid har faaet et bestemt Indtryk af Musikens Væsen.

Forældrene lærte mig Bibelshistorie efter Rafaels Loggier. Fader havde en stor Bog, større end jeg selv var, indbunden i Læderbind, med meget gode Reproduktioner efter Loggierne (maaske det var Træsnit?). Heri viste han mig, hvordan Skabelseshistorien var gaaet til, og i mange Tider stod det indprentet i min Forestilling, hvordan Gud skrævede over Skyerne og satte Solen og Maanen, som to Pandekager, fast paa Himlen med et Klask, saadan som Rafael har fremstillet det.

I Aaret 1851 brød vi saa op fra Hjemmet paa Kongens Nytorv. Fader havde af Professor Martin Hammerich — den Gang Rektor ved Drengeskolen paa Christianshavn — faaet Bestilling paa at kopiere Rafaels „Madonna di St. Sisto“ i Dresden, og han tog sin Hustru og sine Børn med sig derned.

I det Aar, vi boede i Dresden, husker jeg næsten aldrig jeg saa Fader, uden naar han sad i Galleriet og malede.

Han gik helt og holdent op i sin store Opgave og Moder ligesaa. Jeg har ogsaa Følelsen af, at hele vor Tilværelse i den Tid var overstraalet af den himmelske Aabenbarelse, som Rafael har givet Menneskene i dette Billede. Det var ligesom ikke noget malet, men noget oplevet. Og siden kunde vi Børn aldrig se store, lysende Skyer paa Himlen uden at vise dem til hinanden og sige: „Ser du! saadanne Madonnaskyer!“

Da Fader havde tegnet Billedet (hvad han altid gjorde inden han begyndte at male) og tog fat paa Farverne, kunde han ikke faa den Tone over dem, som var paa Originalen. Han blev bekymret derover og grublede paa, hvad Aarsagen dertil kunde være. Tilsidst mente han at have fundet Forklaringen. Han troede at kunne se, at Rafael maatte have undermalet hele Billedet med en rødbrun, varm Farve, og han gjorde det samme. Efter denne Fremgangsmaade fik han det Resultat frem, som han stræbte efter.

Mange Aar efter, da jeg var med Fader i Florenz, havde han den Tilfredsstillelse at faa et tydeligt Bevis paa, at han havde set rigtigt, da han malede „Madonna di St. Sisto“. Der findes nemlig i Florenz et Billede af Rafael, som kun er undermalet: Engle, der synger efter en lang Pergamentsrulle under Madonnas Throne (jeg husker ikke Billedets Navn). Denne Undermaling er udført med samme rødbrune Farvetone, som Fader havde anet laa til Grund for Farverne i „Madonna di St. Sisto“.

Medens Fader malede „Madonna“ i Dresden fik han Lov til at lade det store Glas tage bort, som bedækkede Billedet, noget, som ellers aldrig blev tilladt. Den daværende Direktør ved Musæet saa med forstaaende Beundring, hvilken Kopist han havde at gøre med i Fader, og gjorde en Undtagelse for ham.

En Dag, da Fader var færdig med Dagens Arbejde, kom Direktøren for at se derpaa. Han tog da Fader under Armen og spaserede gennem hele Galleriet med ham. Dette omtalte Fader som en stor Ære, der var blevet bevist ham.

I det jeg nævner dette, vil jeg med det samme sige, at det var saa godt som den eneste Gang jeg har hørt Fader fremhæve, at man havde vist ham nogen Opmærksomhed som Maler. Han talte ellers aldrig om, hvorvidt nogen havde rost ham eller sagt noget fordelagtigt om hans Billeder.

Kunstnerne levede jo i det hele et stillere Liv den Gang end nu, ikke saa jagede under Aviskritikernes Svøber.

De søgte helst deres Kritik hos deres Kunstnerkammerater eller hos saadanne kunstforstandige Mennesker, hvis Dom de satte Pris paa, men hverken Kunstnerne eller Publikum styrtede, saadan som nu, direkte efter enhver Udstilling hen for at se hvad „Aviserne sagde“.

Det hændte sjældent, at Fader var fornøjet med et Billede, han havde fuldendt. Han syntes egentlig aldrig, at han fik noget saa færdigt, som han vilde have det. Eller ogsaa syntes han, at han havde haft Billedet bedre paa et tidligere Stadium og havde arbejdet noget af det bedste deri bort, — hvad der nok ogsaa somme Tider var Tilfældet. Og hvis han ikke selv var rigtig tilfreds, saa gjorde andres Ros ham ingen Fornøjelse.

For Resten tror jeg, at just Kopien efter „Madonna di St. Sisto“ var et af de Arbejder, som han var mest fornøjet med. Han syntes, at det var en god Kopi og var glad over at have malet den; og de fleste, som har set den, vil vist ogsaa indrømme, at den er kommen Originalen mærkeligt nær, baade i Detaillerne og i Helhedsvirkningen.

* * *

Da vi kom hjem fra Dresden, flyttede vi ind paa Østre Kalkbrænderi, hvor Fader lejede et Hus af Asessor Glahn, som havde en Fotogénfabrik derude.

Huset laa i en stor Have og var nok egentlig bestemt til at være et Landsted. Omgivelserne var den Gang fuldkomment landlige uden Huse eller Gaarde i Nærheden af Kalkbrænderiet. Rundtom havde man store, aabne Marker og Stranden tæt ved.

Den Stue, som var bestemt til Havestue, tog Fader til Atelier. Det var ikke noget videre godt Atelier, med flimrende Lys fra Træerne udenfor. Her malede han dog mange gode Portræter. Blandt andre Welhavens og Munchs. En populær eller søgt Portrætmaler var jo egentlig Fader ikke. Damerne vilde ikke gerne males af ham. Han gjorde dem ikke kønne nok. Det er jo ogsaa sandt, at hans Portræter af Mænd og gamle Folk lykkedes ham bedst. Han malede ogsaa de forskellige Personligheder paa en forskellig Maade. Man erindre sig det kraftige Portræt af Welhaven, det aandfulde blege af A. Munch, Portrætet af H. Rung med Guitaren, saa varmt og fyldigt i Farven, og Portrætet af hans gamle Moder i Nationalgalleriet, udført med en saadan Ømhed i hver eneste Detail, at han med dette Portræt har sat hende et Minde, der vil leve til fjærne Tider.

Det var en lang Vej fra Kalkbrænderiet ind til Byen, da der den Gang ikke var Tale om Omnibusser eller Sporvogne.

Man gik paa sine Ben. Vi Børn havde vor Skole i Gothersgade. Holger i Maribos Drengeskole og jeg i hans Pigeskole, hvor den uforglemmelige Susette Dalgas var Forstanderinde. Vejen fra Kalkbrænderiet til Kongens Nytorv tog næsten en Time. Men skønt vi boede saa langt borte, kom der i de Aar mange Mennesker ud til os i Besøg. Man ansaa det næsten som en lille Udflugt paa Landet, og man vidste, at man var velkommen. Fader gik selv ofte til Byen om Aftenen, naar hans Arbejde var færdigt.

Han havde Trang til at være sammen med Mennesker og høre Folk tale. Moder gik derimod saa godt som aldrig ud, og var hun med, saa var vi Børn ogsaa med. Blandt Forældrenes kæreste Venner maa nævnes foruden Doktor Langes, hvis Datter Therese boede et Par Aar hos os, Professor F. C. Sibbern, som boede ved Nørrevold. Hans ældste Datter Grethe var min

Moders bedste Veninde og hele vor Families Yndling, et af de mest begavede og sjælfulde Mennesker, som jeg har mødt i Livet.

Malerne Vermehren, Exner, Sonne, Hammer og Olrik var ogsaa blandt de Mennesker, som af og til fandt Vejen til os.

Senere, da Marstrand og Skovgaard giftede sig, hørte de ogsaa til Forældrenes Omgangsvenner. Især var vi meget sammen med Marstrands.

Til vore nærmeste Venner hørte ogsaa Professor Martin Hammerich og hans Familie, som boede helt ude paa Christianshavn, og hvor Børnene var jævnaldrende med min Broder og mig.

De kom ofte den lange Vej ud til os paa Kalkbrænderiet og tilbragte en Dag hos os.

Somme Tider var vi alle ogsaa ude hos dem paa Kristianshavn, hvor Hammerich havde ladet indrette den største og smukkeste Stue til „Madonna di St. Sisto“s Ære, den saakaldte Madonnasal.

Rundt om Billedet havde Hilker malet en tyk Guirlande, graat i graat paa sort Grund, af Frugter og Blomster i Renaissancestil og foran Billedet hang en Kopi i Bronze af Lampen med de svævende „*putti*“, som løser Madonnas Krone, hvortil Originalen findes i Rom i Kirken St. Maria del Popolo og hvori der brændte Gasblus som Stjerner.

Professor M. Hammerich var en af de Personer, som viste den største Interesse for Faders Kunst. Han lod ham senere udføre det forudnævnte Selvportræt af Rafael, et Portræt af Kingo og tilsidst et Portræt af sin Hustru, født Aagaard. Dette blev dog ikke saa godt, som man havde ønsket det.

Naar vi fra et saadant Besøg hos Hammerichs skulde hjem de mørke Vinteraftener fra Christianshavn og ud til Kalkbrænderiet, syntes nok vore smaa Ben, at det blev noget drøjt.

Fader tog da somme Tider en Droske og lod os køre til „Porten“ ved Østervold. Men naar man just var faldet saa dejligt i Søvn i et Hjørne af Vognen, saa blev man purret ud ved Østerport, thi saa snart man kom uden for Porten, blev Betalingen for Vognen større. Saa maatte man til at traske igen den lange Vej gennem Alleerne, Østerbro og videre ud til Kalkbrænderiet.

Naar vi var ved Enden af Haven, tog Fader en lille Fløjte frem som han peb i, for at Pigen skulde komme med Lygten og lyse os ind igennem Ha-

ven, hvor Sneen ofte laa højt i de Vintre, vi boede der. Og saa var man endelig lykkeligt og vel hjemme.

I disse Aar begyndte Fader at lære sine Børn at tegne. Holger havde da tegnet fra han kunde holde paa et Blyant, og Fader saa snart, at hans Søn var født og baaren til at blive Maler. Med den største Omsorg har han ogsaa samlet og opbevaret hver lille Lap, som Holger tegnede, fra han var to til han var fjorten Aar, og klistret dem op i en Bog. Derimod er desværre alle de dejlige Tegninger, som Holger Roed udførte i sin modne Alder, blevne spredte for alle Vinde. Han gav dem bort til hvem der vilde have dem.

Moder tegnede ogsaa meget for os Børn. Saasnart hun foralte os noget, illustrede hun det med det samme. Hvis hun havde dyrket dette Talent, saa var hun uden Tvivl kommen til at tegne meget godt, men saa snart hun havde giftet sig med en Maler, opgav hun Tanken om selv at bringe det til noget i Kunsten.

Hun brugte nu kun Tegningen til Fornøjelse for sig selv og sine Børn eller som et Erindringsmiddel, naar hun var paa Landet og vilde bevare visse Situationer.

I disse Aar boede ogsaa et Par Kunstnere i Huset hos Forældrene, da de havde nogle Stuer at leje ud.

Det var en norsk og en svensk Kunstnerinde, som undervistes af Fader i at male. Og saa havde vi i længere Tid Karikaturtegneren Fritz Jürgensen i Huset. Han var et meget elskværdigt og musikalsk Menneske, men al Forældrenes Omhu og Interesse for ham kunde desværre ikke holde ham tilbage fra det Driverliv, som lidt efter lidt ødelagde baade ham selv og hans Talent. Jeg husker ham som en venligt smilende Mand med rødt Skæg og en blid Stemme. Han spillede godt paa Guitar og morede sig, naar jeg udførte de første smaa Klaverstykker, jeg havde lært, for ham.

Naar Fader var hjemme om Aftenen sad han for det meste inde i sit Atelier ved sit Skrivebord, hvor han enten læste i en eller anden Bog eller ogsaa saa i sine Skuffer. Han havde altid en hel Del Smaating, som han syslede med, og var meget behændig paa sine Fingre til at lime og klistre, og gøre Ting i Stand, som var gaaet i Stykker.

Somme Tider sysselsatte han sig ogsaa med at radere ved Lys efter sine

egne Billeder, men det kunde Moder ikke lide, da hun var bange for at det skulde tage paa hans Øjne.

Han var i et og alt en Mand, der elskede Orden.

Naar man taler saa meget om Kunstnernes Uorden og Upraktiskhed, saa har jeg en ganske anden Erfaring derom, da jeg aldrig har set noget Menneske være mere ordentlig med alt han havde at gøre med, end Fader. Han kunde slet ikke arbejde, hvis ikke alt stod paa sin Plads, ja endogsaa Blyanter og Penne paa hans Bord laa i den nøjeste Symmetri. Dermed fulgte ogsaa hans Sands for alt, hvad der var godt og ordentlig gjort. Han kunde ikke blot i lange Stunder sidde og holde paa en lille græsk Statuette og vende og dreje paa den med Beundring, men han kunde nyde at se, hvis en Æske var sat nøje sammen eller en Bog godt indbunden. Han havde stor Interesse for Uhre, som var sindrigt konstruerede og gik præcist, og saa havde han en ganske særlig Svaghed for *Laase*. Han skaffede ikke alene gode Laase til sine egne Skuffer og Møbler, men han havde løse Laase liggende, som han havde købt, blot fordi de var saa godt lavede og Nøglen løb saa let i dem. Han syntes tidt, at det var kedeligt, hvis andre ikke kunde dele denne Beundring, og da jeg i senere Aar rejste udenlands med ham var der ofte en sejg Strid imellem os, naar vi gik op ad Gaderne i de store Byer, da jeg gerne vilde staa stille foran Juvelbutikkerne og Blomsterudsalgene, hvorimod Fader kunde staa fastplantet udenfor et Vindu og stirre paa en eller anden vidunderlig Laas, som fængslede hans Opmærksomhed. Han viste da ogsaa den største Interesse for al Kunstindustri. Da han efterhaanden fik bedre Raad, gjorde han mange Tegninger til sine egne Møbler, til Sølvtøj og Smykker, baade for sig selv og andre, og han nedlagde en saadan Omsorg i at udarbejde disse Tegninger og ønskede dem saa omhyggeligt udførte, at Haandværkerne nok ofte syntes, at det var en meget nøjeregnende Mand, de havde at gøre med.

Men han var ubevægelig. Saasnart det gjaldt Arbejde, af hvad Slags det end maatte være, saa var hans Ordsprog: „Hastværk har Fanden skabt“, og han handlede derefter.

For Resten var der ikke noget Haandværk, som han ikke interesserede sig for.

Sadelmagerarbejde, Bogbinderi, Smedearbejde og Vævning, alt havde han

Portræt af Digteren Welhaven.
Udstillet 1854. Tilhører Hr. Grosserer H. Hirschsprung.

Øje for og Forstand paa og i alt var han en udpræget Aristokrat i sin Smag. Han kunde undvære og vente, men han kunde aldrig købe noget daarligt eller grimt. Naar det gjaldt om at skaffe sig noget til sit Hus, sagde han ofte, at „Den, som køber dyrt, køber billigt“ og at overhovedet var „Det bedste godt nok“. Med Tiden samlede han da ogsaa et Husgeraad, som bestod af lutter udvalgte Ting og som det hver Dag var ham en Nydelse at se paa.

Uden Tvivl havde Moder ogsaa Sands for alt, hvad der var smukt af ydre Ting, men hun havde ikke samme Trang til at eje dem, som Fader.

Jeg tror ikke, det skulde have kostet hende meget at undvære det alt sammen. Fader var Atheneren, hun var Spartaneren af de to.

Medens vi boede paa Kalkbrænderiet var det endnu ret knebent med Faders Indtægter, og jeg er ikke vis paa, at han ikke af og til led af Næringssorger. Men jeg husker, at Moder har fortalt, at Fader aldrig gjorde den mindste Indvending eller Bemærkning, naar hun bad om Husholdningspenge. En anden Husmoder gav engang Moder det Raad, at hun, hvis hun vilde bede sin Mand om Penge, skulde hun faa ham ind i en meget livlig Samtale, og naar han saa var helt oppe i noget andet, sige: „Aa, det var sandt! jeg skulde bede dig om nogle Penge“. Men Moder svarede, at saadanne Kunster behøvede hun aldrig at gøre, for hun fik altid hvad hun behøvede, saasnart hun bad Fader derom. Han vidste formodentlig ogsaa, at ingen kunde være mere fordringsløs og sparsommelig end hans Hustru.

Hvordan det end var med Indkomsterne, saa er det vist, at vi Børn paa Kalkbrænderiet havde et meget lykkeligt Barndomshjem.

Vi levede helt og holdent paa Landet derude og var med til at se hele Naturens Udvikling, fra de første Blade krøllede sig ud paa Stikkelsbærbuskene, til vi plukkede Posen fuld af modne Nødder, som Haven var rig paa. Og en mere passioneret Naturven end Moder, har jeg aldrig truffet. Hun aabnede vore Øjne for alt i Naturen. Der gik ikke en Skygge over Himlens Ansigt, der legede ikke en Solglimren i Løvet uden at hun var med.

Naar vi var ude at spadsere, standsede hun uophørligt for at beundre Vækster og Træer og tale til os derom. Hun kendte de forskellige Fugles Fløjten og skulde se efter hvert Insekt, som fløj forbi. Og denne Glæde

over alt i Naturen var hendes Trøst til hendes sene Alderdom. Jeg husker, at et af mine Børn en Morgen, da Moder var en meget gammel Kone, fandt hende staaende foran et Bord med et Forstørrelsesglas for Øjet, hvorigennem hun uendeligt længe betragtede Tegningen paa en Snegl og udbrød i Forbavselse over, hvor dejlig den var.

Forældrene var ogsaa enige om at elske de Digtere, som var fortrolige med Naturen.

Især var de tyske Lyrikere Rüchert og Eichendorf deres Yndlinge. De læste dem om og om igen og kunde mange af deres Vers udenad.

Christian Winther syntes derimod Fader ikke videre om. Han var ham for sød, og han syntes, at hans Træsnit ikke var tegnede efter Naturen.

Hvor vi end flyttede hen, saa havde Forældrene altid en Helligdagsstue, som var møbleret med nogle af Abildgaards Møbler, en Sofa med Sfinxer, Stole med stærkt svingede Ben (som man altid faldt over) og et lille, hvidt Bogskab, hvorpaa — jeg tror Hilker — havde malet et Par Hoveder i naturlige Farver (disse Møbler findes nu i Kunstindustrimusæet i Kjøbenhavn).

Indenfor Glasdøren i dette lille Bogskab havde Fader sine Bogskatte. De var ikke mange, men de var udsøgte.

Da vi Børn voksede op, var det gennem dette lille Skab at vi fik Adgang til Poesiens Herligheder.

Fader havde det Princip, at vi skulde læse det bedste først. „Senere kan de saa se, hvad der smager dem“, mente han.

Vi begyndte derfor som meget unge at læse Shakespeare, Homer, Cervantes, Sakuntala, Goethes Digte og andre saadanne Ting, som man ellers ikke anser for Børnelæsning, og jeg vil altid huske det Indtryk, det gjorde paa mig, da Fader gav mig „Købmanden fra Venedig“ at læse. Det var med den som Livet gik op for mig i hele sin Fylde.

Men Fader kunde ikke lide at vi læste Romaner. Da jeg var en halvvoksen Pige, lovede han mig en Daler for hver Roman, jeg vilde lade være at læse.

Derimod studerede Fader og Moder de græske Tragedier sammen, og det kunde hænde, at naar der kom fremmede, som Moder ikke brød sig om at tale længe med, kunde hun forsvinde og man fandt hende liggende paa sin Seng for at hvile, med en af Æschylos Tragedier i Haanden.

Dette hændte dog først senere hen i Tiden, da Moder fik mere Hjælp i Husholdningen.

Fra Kalkbrænderiet flyttede vi til Østerbro, hvor vi boede i et Hus, som nu er nedrevet. Det laa i en dejlig stor Have, hvor en Dam skilte det fra Tuteins Have. Kaptain, senere Admiral Wulf, med Familie boede i samme Hus.

Her havde Fader heller ikke noget videre godt Atelier. Han maatte overalt nøjes med at tage et af de sædvanlige Værelser i Lejligheden til Malerstue, da han ikke havde Raad til at leje sig et egentligt Atelier. For Resten var der vist ikke mange Steder i Kjøbenhavn den Gang, hvor der blev bygget Ateliers med særligt Hensyn til Malere.

Hans Malerstuer var ofte ret mørke, og maaske har dette bidraget til den overvejende mørke Farveskala, som kendetegner en hel Del af hans Billeder fra denne Periode.

Om Sommeren var vi ofte paa Landet. Enten i Hellebæk, der paa den Tid var et Fiskerleje, og ikke som nu et Badested, eller paa Samsø, hvor Moders Broder, August Kruse, var Inspektør over Øen for Greve Danneskjold.

Samsø var det forjættede Land for os Børn. Der var Ørnslunds dejlige Have, der var det vældige Hav, hvor vi opholdt os lige saa meget som paa det tørre, og der var først og fremmest „Onkel Ago“ selv, som vi elskede mere end alle „Onkler“ i Verden. Han var ogsaa paa sin Maade en mærkelig Mand, om hvem der kunde være meget at fortælle. Men her er ikke Stedet dertil. Han tilbragte det meste af sit Liv paa denne Ø, som især paa hans Tid var saa afsondret fra den øvrige Verden. Al Tid, som han havde til overs fra sine Embedspligter, anvendte han til at strejfe om i Naturen, leve med den og hjælpe den til at holde ud imod Havet og Stormenes Strænghed. Den Have, han fik skabt, var et Paradis, og der var næppe et Træ i Skoven, hvis Udviklingshistorie han ikke kendte.

Desuden nærede han stor Interesse for alle Oldtidsminder, og med egen Haand havde han samlet et helt lille Musæum af Oldsager paa Sandstrandene og i Jorden paa Samsø. Han kunde ikke skrive Digte, men hele hans Liv var som et underligt Digt, ulige alt, hvad vi ellers kendte.

Men medens Moder og især vi Børn var lykkelige paa Samsø, saa trive-

des Fader der ikke, fordi han ikke kunde male der. I Hellebæk, hvor vi tilbragte flere Somre, gik det ogsaa svært for ham at male. Han led ofte af en tung Melankoli ved Havet, som kunde nedtrykke ham dybt. Maaske beroede dette paa noget rent fysisk, saa det var den stærke Søluft, som han ikke kunde taale. Maaske beroede det ogsaa paa, at hans Barndomsaar var henrundne midt inde i Landet mellem Marker og Enge. Vist er det, at Fader altid var gladest i Ringsted og helst vilde rejse derud. Med Undtagelse af disse Melankoliperioder, som sædvanligt hang sammen med svære Hovedpiner, husker jeg aldrig at Fader var syg, idet mindste aldrig sengeliggende. Efterhaanden blev hans Øjne dog svagere og han lod konstruere et særegent Slags Briller, hvor Glassene var delte paa tværs, saa han kunde se paa Afstand med den halve Del af Glassene og nær ved paa sit Maleri med den anden Halvdel. Det var først lidt besværligt, men han vænnede sig snart til det.

Portræt af Komponisten, Professor H. Rung.
Udstillet 1854. Tilhører Hr. kongelig Kapelmester Fr. Rung.

Det Billede, som Galleriet købte af ham 1856, „Familieliv i et Fiskerleje“ — malet i Aalsgaarde — er betegnende som et af hans mørke Billeder.

Der er noget ængsteligt tungt og blygraat over Farven deri. Om end Terrænets Linier er udførte med den fine Iagttagelse, som var ham egen, saa gør dog hele Billedet en ingen Glæde.

Det synes mig ogsaa at være et talende Bevis paa, at J. Roed egentlig ikke var Genremaler.

Naar hans Figurer var saa smaa som paa hans Ungdomsbilleder — og paa hans Tegninger fra den Tid — saa de blot udgjorde Staffage i Omgivelserne, kunde de være fortryllende. Men naar de antager den Størrelse, at de bliver Hovedsagen, mærker man, at han ikke kunde male uden Model. Der er da ingen rigtig levende Bevægelse i dem. Man ser Modelstillingen, som har været trættende og som det virker trættende at se paa. Det meget plettede i Detaillerne virker ogsaa forstyrrende. Saa inderligt og følt som Roed kunde gengive hvad han direkte saa, enten det saa var Portrætet af et Menneske, en Bygning eller et Landskab, saa havde han ikke nok Fantasi og ikke nok Frihed i Udførelsen til at skabe Kompositioner. Det var ikke hans Fag, og det havde maaske været bedre, hvis han ikke havde sysselsat sig dermed. Naar man tænker paa Marstrand, som, uagtet alle Fejl i Tegningen, kunde strø Kompositioner om sig i det uendelige, ja egentlig malede sine *Tanker*, — eller man sammenligner Fader med hans Søn Holger, der tumlede med Menneskekroppen med en Sikkerhed, som ingen Ting faldt svært, saa maa man indrømme, at til at komponere hører der et andet Slags Begavelse end den, som er J. Roeds Kendetegn. Men det laa vist i Tidens Fordringer, at en Maler skulde kunne male Billeder, der „forestillede noget“. Man vilde i det mindste i Danmark gerne se Malerier, der havde „noget at fortælle“.

Og saa skulde alle prøve paa at gøre det.

Dette var som sagt ikke Faders stærke Side, og først var Marstrand, siden blev Carl Bloch i langt højere Grad det store Publikums Yndlinge som Genremalere, end Fader nogensinde var.

Medens vi boede paa Østerbro, malede Fader en Altertavle til Stenderup Kirke i Slesvig: »Christus, som fremstilles for Folket af Pilatus“. Det var et Billede, som mange kom for at se og udtrykte deres Glæde over.

Det var ogsaa med megen Alvor og Ærbødighed at Fader tog fat paa de kristelige Emner, naar han malede sine Altertavler. Han vilde gøre sit

allerbedste og nedlagde den største Omhu i Arbejdet. Saaledes optog nogle Aar senere „Korsfæstelsen“ (til Frederiksborg Slotskirke) ham helt og holdent*. Men uagtet alle de gode og fortræffelige Enkeltheder, som findes i disse Billeder, lider de dog nok af samme Mangel paa Friskhed i Kompositionen som hans Genrebilleder og har samme monotone Lysfordeling, som virker mat. Det er dog sjældent, at Lyset falder med ganske samme Styrkegrad paa alle Detailler i et Rum,og det er endnu sjældnere, at Tilskueren ikke har sin Opmærksomhed særlig fæstet paa noget bestemt i Rummet. *Noget* ser han klart og tydeligt, det, som for Øjeblikket fængsler ham. Det øvrige bliver mere eller mindre underordnet, og tiltrækker sig ikke hans Blik i lige høj Grad.

Saasnart et Billede nu skal gengive en Virkelighedssituation, synes det mig, at det helst bør fremstilles saadan, at man følger Malerens Opmærksomhed for det væsentlige og at Bisagerne bliver Bisager. Et dekorativt Billede, som skal pryde et Rum og som sammensmelter med Arkitekturen, har jo en anden Opgave. Der bliver Linierhytmen og Farveskalaen det afgørende.

Fra alle Roeds komponerede Billeder, enten det nu er Genrebilleder eller Altertavler, vender man helst tilbage til hans Arkitekturbilleder og hans udmærkede Portræter.

I Ringsted, hvor Fader altid følte sig lykkelig, malede han ved denne Tid et meget livligt og karakteristisk Portræt af Etatsraad Harhoff, som var Amtmand der, og en anden Sommer malede han Biskop Bindesbølls Portræt paa Falster.

Fra Østerbro var vi flyttede ud i en Gaard paa Christianshavn, som før havde tilhørt Hage og Puggaard og som var gaaet over i andre Købmandshænder. Der fik endelig Fader et udmærket Atelier i den forhenværende store Dansesal, hvor jeg havde danset paa mine første Baller til Fløjters og Violiners Klang.

Den blev ikke anvendt af Gaardens senere Ejere, og Fader fik her Plads og Lys til at arbejde paa den store Altertavle til Frederiksborg.

Aar 1861 søgte og fik Fader det Ancherske Legat og rejste udenlands. Jeg fik Lov til at følge med ham. Rejsen gik gennem Holland og Belgien til London og siden over Paris til Italien.

* Det har desværre vist sig umuligt at faa dette Billede fotograferet. Udg.

Paa denne Rejse ventede der ham mange kære Gensyn og mange nye Overraskelser i Kunsten.

Han kendte jo nok den hollandske Kunst af hvad han havde set af den i København, Dresden og Berlin og de Gengivelser, man havde deraf i Kobberstik og Træsnit. Men det var jo dog kun en Ubetydelighed imod det store Materiale, som nu Fotografien byder paa, og desuden ser man nok først rigtigt den hollandske Kunst i Holland selv, da den saa intimt hænger sammen med Folket og Landskabet.

En af de Malere, Fader havde længtes meget efter at se, var van der Helst. Vor danske Billedhugger Hertzog havde sagt til Fader om van der Helsts „Skyttegilde“, da han kom fra Holland: „Det Billede er det bedste af alle“. — „Ja, De mener vel i Amsterdam?“ sagde Fader. „Nej, i hele Verden“, svarede Hertzog paa sin brummende Maade.

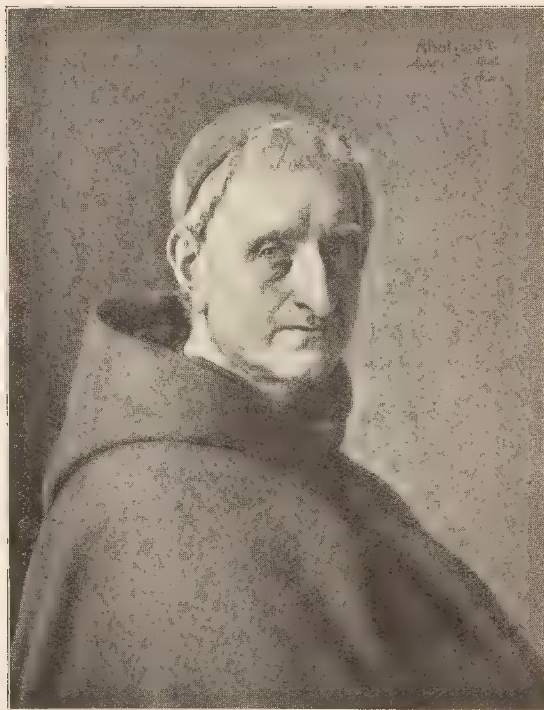
Det var ikke langt fra, at Fader sagde det samme, saa længe han stod foran de lyslevende Mennesker i dette Billede. Før havde han ikke været videre glad over, naar en og anden havde sammenlignet ham selv med van der Helst. Han troede, at det var en tør og kedelig Maler. Da han nu nu lærte ham, man kan sige *personligt* at kende, ansaa han det for den største Ære i lang Afstand at blive sammenlignet med ham. Hver Dag under denne Rejse i Holland var en aandelig Fest, naar vi i timevis vandrede gennem de offentlige og de private Malerisamlinger, og Fader kunde fordybe sig i den Skare af store og forskellige Mestres Værker, som har gjort mere for at bevare deres Fædrelands Historie end nogen Historieskriver.

Blandt de Malere, som Fader i Særdeleshed gjorde mig opmærksom paa, var Ruisdal, hvis kraftige Melankoli i hans Efteraarlandskaber han syntes mindede om Beethoven. For Resten tror jeg ikke der var nogen, som Fader absolut foretrak. Han elskede hele Kunsten dér fra de rolige Stuebilleder med smaa, udførte Figurer til Rembrandts fantastiske Skizzer, og først og sidst Portræterne af baade større og mindre Berømtheder.

Roed havde jo i sin egen Kunst meget tilfælles med Hollænderne i den intime Følelse for de forskellige Personligheder og de kendte Hverdagsomgivelser.

Dette Indtryk af at man kunde faa Lyst til at kende de Mennesker, hvis Por-

træter man ser, og gerne vilde gaa ind i Billederne og sætte sig i deres Stuer, som man jo paa en egen Maade faar overfor den hollandske Kunst, var just hvad Roed gerne selv vilde fremkalde med sine egne Billeder.

Portræt af Maleren A. Küchler.
Udstillet 1863. Tilhører Thorvaldsens Museum.

I Belgien var det især Rubens, som interesserede Fader, og fremfor alt, som han viser sig i sine større dekorative Billeder dér (og i Paris). Fader, ligesom Marstrand og senere Holger Roed, beundrede det umaadeligt flotte i Rubens Opfattelse og Kompositionsmaade. Al denne Farvepragt og Mangfoldighed, der tumlede ud som af et Overflødighedshorn, morede dem og gjorde dem glade.

Saa ung, som jeg var, saa disputerede jeg med Fader, da jeg altid foretrak van Dycks aristokratiske Portræter for Rubens fede og frodige Borgerskab, og tillod mig endogsaa at kalde Rubens Farve for koloreret, men jeg fik dog igennem Fader Øje for, hvor prægtigt Rubens kunde fylde et Rum, som f. Eks. i den store „Oraniensaal" i Huist ten Bosch i Haag og det koster jo ikke saa megen Anstrængelse at kunne forstaa Karakteristiken i Rubens Portræter.

I England blev Fader meget frapperet af den daværende moderne engelske Kunst. Det var allerede dengang Brug i London, at en eller flere Kunstnere gjorde Separatudstillinger, saa man rigtig grundigt kunde lære en

enkelt Kunstner at kende. Desværre har jeg glemt Navnene paa de engelske Kunstnere, som Fader var meget indtaget i, men jeg husker, at det var Billeder med Figurer af Mennesker, Heste og Hunde, — og et Billede staar endnu for mig, en Portrætfigur i halv naturlig Størrelse af en ung Dame i Ridedragt, som *ligger* og kæler for sin Yndlingshest.

Fader syntes ogsaa dengang, at af al moderne Kunst i de store Kulturlande var den engelske den, som forekom ham at være slaaet ind paa den retteste Vej, da den saa Poesien i sit eget Lands Natur og Mennesker, og malede naturligt hvad den saa, uden Anstrængelse for at ville frembringe en eller anden absurd og original Stil, som Fader syntes at den franske Kunst ofte led af. Jeg erindrer slet ikke, at vi saa noget af Rosetti, Watts og de øvrige engelske Malere af den prærafaelitiske Skole.

I National Gallery husker jeg især et moderne Billede, som Fader blev grebet af. Det forestillede en romersk Stue, hvor en ung Pige ligger død i sin Seng. Ved Siden af hende sidder Moderen og griber sig vildt i Hovedet ved at høre Karnevalet, der stormer forbi de aabne Vinduer.

Medens vi stod foran dette Billede kom en Mand forbi, der saa ud som en Opsynsmand. Han maa have kunnet se Faders Interesse for Billedet i hans Ansigt, for han stod stille og sagde nogle Ord paa engelsk, hvilket Sprog Fader ikke kunde tale. Manden pegede da gentagne Gange paa sit Bryst og sagde: „I — *I!* have painted it!" og det var ogsaa Tilfældet.

Jeg maatte da være Tolk for at udtrykke Faders Beundring for ham.

Lige saa sympatisk som den nye engelske Kunst var Fader, ligesaa antipatisk var den tyske ham. I sin Ungdom havde han jo set Cornelius i Rom, Cornelius, som paa den Tid var sine Landsmænds Afgud. Men Fader nærede et formeligt Kunstnerhad baade til ham og Kaulbach den ældre.

Han havde ikke stærke Ord nok til at udtrykke sin Uvilje mod deres Kompositioner, som han helt og holdent fandt opstyltede, falske og tomme Paradestykker. Den Fresko i Neues Museum i Berlin af Wilh. v. Kaulbach, hvor Luther midt en Masse henkastede Bøger holder Bibelen højt i Vejret, kaldte Fader „Bogauktionen", og en af Filosoferne, der sidder og tænker med Fingeren foran Næsen, (i en af de store Fresker i samme Hal) kaldte Fader for „Manden, der sidder og ser paa sin daarlige Finger". Han vilde slet ikke indrømme de berømte tyske Kunstnere noget Slags Fortjeneste,

men ansaa deres Frembringelser for det modsatte af det, al sand Kunst burde stræbe efter.

„Egentlig“, sagde Fader altid, „er der blot to Ting i Kunsten: enten er det godt eller ogsaa er det skidt!“

Dette lød jo meget exclusivt, men det vilde egentlig sige: enten er der en sand Stræben deri eller ogsaa er det Humbug, for under Begrebet „godt“ forstod Fader meget forskellige Ting i Kunsten. Han havde netop et meget rummeligt Blik for forskellige Arter af Begavelse, og kunde ofte beundre de Begavelser mest, som var mest ulige hans egen. Desuden havde han lige til han var en gammel Mand en sjælden Evne til at spore et gryende Talent, selv dér, hvor andre mente, at han tog rent fejl. Saasnart han saa en ærlig Stræben, vilde han helst være mild i sin Dom, om ogsaa Evnerne var smaa, og han troede paa, at de forskellige Kunstnere behøver rent forskellige Udtryk.

I Paris, hvor vi opholdt os en Tid, var der god Lejlighed til at se Repræsentanter for de forskelligste Retninger i Kunsten, og det var med Interesse og ofte med Glæde, at Fader iagttog dem alle. Han syntes nok egentlig, at de forskellige Skoler hver for sig havde fat paa noget af Sandheden, men at de ofte i Iveren for at lægge Vægt paa den Side af Sandheden, de havde opdaget, glemte eller oversaa andre Ting. Han kunde med Forstaaelse og Deltagelse fordybe sig baade i de moderne Realisters, Impressionisters og Idealisters Arbejder, men for ham var og forblev de græske Kunstnere og Renaissances store Mestre Kompasset, som Kunstnerne havde at rette sig efter, hvis de var slingrede for langt ud i taagede Regioner. Han saa hen til dem paa samme Maade, som en Naturvidenskabsmand under sine Studier og Eksperimenter aldrig glemmer Naturlovene, men ved, at han selv nok kan *opdage*, men ikke *opfinde* nye Grundlove.

Blandt alle de Billeder, vi saa i Paris, er der fremfor alt et, som jeg husker glædede Fader meget. Det var Bretons Solskinsstykke, hvor Processionen gaar igennem Landskabet og Sæden velsignes.

Det var vel et af de første Billeder i „plein air“, som den moderne franske Kunst gjorde Opsigt med, og Fader syntes, at det var kraftigt og smukt i Farven og baade naturligt og poetisk opfattet.

I Parenthes maa jeg sige, at da jeg senere gensaa dette Billede, kunde jeg ikke rigtig se det med Faders Øjne.

Fra Paris rejste vi da til Italien og der levede Fader i en bestandig Gensynets Glæde. Han havde i sine unge Dage vandret tilfods gennem Størstedelen af Landet, og vidste hvor alle Kunstens Herligheder var at finde. Desuden interesserede Arkitekturen ham lige saa meget som Malerkunsten, og der er jo næppe saa lille og skjult en Smaastad i Italien, at den ikke har et eller andet større arkitektonisk Kunstværk at smykke sig med.

I Florenz kopierede Fader det før omtalte Selvportræt af Rafael, og i Rom malede han et udmærket Portræt af sin Ungdomsven, Maleren Küchler, som nu var Munk i Klosteret S. Bonaventura. Portrætet blev malet *a la prima* paa en tre-fire Dage, og besidder derfor ogsaa en Friskhed, som ikke er saa almindelig i Roeds Portræter.

Rom var den Gang en anden By end nu. Der var ingen moderne Kasernehuse med mange Etager, ingen Sporvogne, Omnibusser eller Telefoner.

Rom var en stille By, en Oase midt i alt det Spektakel, som Verden for Resten er fuld af, et Valfartsted, hvortil hele Kristenheden drog hen, som til et Lykkemaal. Og selv alle de, som ikke gjorde sig klart, hvad Grunden dertil kunde være, havde mere eller mindre en Følelse af *Hjem* i Rom. Der var endelig Hvile for Sjæl og Legeme.

Kejserpaladserne var den Gang ikke udgravede. Man kom derind ved den Hyrdes Hjælp, som aabnede Døren i Muren til sin Vigne, der laa ovenpaa Ruinerne. Alle de store Villaer var endnu i Hænderne paa deres aristokratiske Ejere, og Parkerne omkring dem holdtes i herskabelig Orden. Skandinaverne holdt sig mest sammen, og man gjorde lange Udflugter i Campagnen og til Bjærgene, eller bivaanede de store Kirkefester, hvoraf der var lige saa mange, som der er Kirker i Rom. Hele Livet i Rom var den Gang som en eneste Helligdag, men ikke en Helligdag, hvor man sidder ørkesløs og keder sig, men hvor hvert Øjeblik er opfyldt af aandelige Oplevelser, som man aldrig glemmer siden.

Blandt de unge Mænd, der samtidigt med os opholdt sig i Rom, var Bjørnstjerne Bjørnson, som var nygift og boede der med sin Hustru og sin etaarige Søn. Desuden Komponisten P. Heise og Billedhugger Vilhelm Bis-

[illegible]
[illegible]

sen, gifte med to Søstre Hage. Af de ugifte, unge, danske Mænd, som senere har gjort sig bemærkede, maa nævnes Julius Lange, som var med gamle Grosserer Puggaard, og Carl Bloch. Af Svenskerne husker jeg bedst Docenten fra Upsala Universitet, Carl Rupert Nyblom, da han blev min Mand. Den italienske Komponist og Klaverspiller Scambati var ogsaa ofte i Heises Hus.

Naar Fader og jeg strejfede om i Gallerierne var flere af de ovennævnte unge Mænd ofte i vort Selskab, og jeg er overbevist om, at baade Lange, Bjørnson og Nyblom for en stor Del har Fader at takke for det uhildede Blik, de fik paa Kunsten.

Jeg tror ikke, at der er mange Kunstnere, som har eller har havt en saadan Evne til at lære og oplyse de unge, som Fader var i Besiddelse af.

Han forsøgte aldrig at paatvinge en sine egne Anskuelser, og han saa aldrig ned paa eller gjorde Nar af de unges Bemærkninger.

Han lod i al Venlighed en sige sine Dumheder, og saa kunde han blot sige: „Ja, men synes du dog ikke — —?“ eller: „Har du ikke lagt Mærke til —?“ og sagte aabnedes ens Øjne, saa man saa og forstod de Skønheder, der havde været skjult for en, og indsaa de Tomheder, som havde blændet en. Fader havde ogsaa en Evne til at tvinge en til at give sig Tid til at staa stille og fordybe sig i et Billede, saa man næsten var med til at male det.

Naar man kom ind i et Galleri, gik Fader gerne sin egen Vej og lod os andre gaa vor. Han kunde bedst lide, at man først saa paa Billederne i al Stilhed. Men kom han saa til noget, han vilde vise en, saa kaldte han os til sig eller ogsaa kom han selv til den, som havde fundet noget, han gerne vilde have Oplysning om. Paa denne Maade fik man baade Lejlighed til at følge sin egen Opdagelseslyst og til at faa en Lektion i Kunst, som man aldrig glemte.

Hvad mig selv angaar, saa tænker jeg paa denne italienske Rejse som paa Grundlaget for alt, hvad jeg siden har kunnet lære mig. Her var dog Kilden, hvorfra alle levende Vande sprang ud.

Aaret efter vor italienske Rejse giftede jeg mig og fik mit Hjem i Upsala, hvor min Mand først var Docent og siden blev Professor ved Universitetet.

Blot hvert andet eller tredie Aar var jeg et kortere Sommerbesøg i Danmark, og har derfor ikke set de fleste af de Ting, som Fader malede efter 1864.

Broder Holger var sytten Aar, da jeg forlod Danmark, og havde allerede længe været Faders store Forhaabning.

Fra han var en lille Dreng havde han bestandig tegnet, især komponeret tænkte Billeder, og da han var halvvoksen, tog Fader ham ud af Skolen for at han helt og holdent kunde sysselsætte sig med at uddanne sig til Kunstner. Fader vidste, at Bogstudiet ikke er den eneste Vej til Kultur. Kunstnerne har en anden Indkørselsport til *den* Helligdom, og desuden vidste ogsaa Fader af sin egen Erfaring, at der er ingen Ting som hindrer en Kunstner i at tilegne sig Bogkundskab ved Siden af sit Arbejde.

Holger blev holdt i en streng Tegneskole under Faders Ledelse, og Følgen af det grundige Studium, der var saa tidligt begyndt, blev da ogsaa det, at Holger kun var sytten Aar, da han fik Akademiets Sølvmedaille for en stor Kultegning: „Odysseus, som udfordrer Penelopes Friere til Tvekamp", og Aaret efter, da han vandt den Neuhausenske Præmie for en Karton: „Uffe hin Spages Holmgang", havde han desuden tegnet fire andre Kultegninger af samme Historie for sin egen Fornøjelse. Den lille og store Guldmedaille fulgte efter, 1869 og 70.

Men disse Udmærkelser var jo kun ydre Erkendelse af den unge Kunstners saa usædvanligt tidligt udviklede Dygtighed. Han *kunde* saa mærkværdigt meget.

Jeg har hørt hans jævnaldrende Kammerater sige om ham, at siden Renaissancens Malere har de aldrig set nogen, som med saa overlegen Lethed kunde tegne det menneskelige Legeme udenad i hvilke som helst Stillinger. Han var saa absolut sikker i sin Sag. Men al denne Kundskab var jo kun Materialet, som han vilde bruge til at udtrykke alt, hvad han saa for sin Sjæls Øjne. Holger Roed var nemlig født med rig Fantasi og en Fantasi af den sundeste og ædleste Slags. Det var som om Moders stærke Fantasi og Faders Kærlighed til Antiken og Renaissancen, skulde have faaet et levende Udtryk i Holgers Person. Han var ikke af dem, der behøvede at gaa og lede efter „Motiver". De stormede ind paa ham, saa han ikke kunde faa Tid til at udføre Halvdelen af, hvad han tænkte sig.

Endnu har vi hans Breve fulde af Udkast til Billeder, Udkast, som kun er et Par Tommer lange, men virker som store, dekorative Malerier. Ofte har det været de store Digtere, som har inspireret ham, og det er deres Citater, han har sat under Tegningerne. — Goethe: „Ihr naht Euch wieder, schwankende Gestalten!“ — Schiller: „Der Handschuh“ — Cæsar, som myrdes af Brutus under Pompejus’ Statue, efter Shakespeare — „Regner Lodbrog i Ormegaarden“ — „David, som viser Saul Goliaths Hoved“ osv. osv.

Men intet af disse Emner er skizzerede med noget, der ligner akademisk Opstilling. De er improviserede af et flammende Ungdomsgeni, hvis Hjerte og Sjæl var fulde af store Tanker, og hvis Haand kunde lyde Tanken. Men desværre blev saa lidt af al denne rige Grøde moden. Skønt Fader elskede sin eneste Søn og beundrede hans Begavelse mere end nogen, forstod han ikke rigtig at slippe Tøjlerne i det rette Øjeblik. Som Lærer, for at grunde Holgers kunstneriske Sikkerhed, havde han været den bedste. Men Holger var tidligt færdig, og de Mennesker, som er fødte med Vinger, vil helst flyve.

Faders meget strænge Kritik og bestandige Ængstelse for, at Holger skulde kunne løbe løbsk med sin Fantasi, før han var rigtig færdig, holdt ham tilbage paa en Maade, som han led under. Dertil kom en Ulykkeshændelse, da Holger, medens han malede paa »Syndfloden“ som Konkurs for Guldmedaillen, en Vinterdag fik en haard Snebold i sit ene Øje. Skønt Synsnerven ikke blev skadet, dannede der sig et Ar, som en tyk, hvid Plet paa Hornhinden lige over Pupillen, saa Øjet ikke længer duede til at se med. „Mit Øje fejler egentlig ingen Ting“, sagde han med en bedrøvet Ironi, „Det er blot Vinduesglassene, som ikke er polerede“.

Men fra den Dag var hans Malerarbejde en Kamp, som han fysisk led saa haardt under, at det tog paa hans Sind.

Hans Stipendierejse til Italien kunde ikke helbrede ham, hverken hans Øje eller hans Melankoli. Han udrettede intet af Betydning dernede. Blot hans større og mindre Tegninger og Akvareller derfra viser, hvor meget ufuldendt der endnu levede i hans Fantasi og længtes efter at faa Form.

Vinteren 1873—74 tilbragte han ude paa Landet hos Skovridder Rusthøi, hvor han endnu malede et Jagtparti paa Væggen til sin Vært.

Paa Hjemvejen derfra blev han syg paa Iselinge, hvor nu Professor Hammerichs og Madonna di St. Sisto var flyttet ned. Efter et Par Dages Blindtarmsinflammation døde han der, kun 28 Aar gammel. Det blev Professor Hammerichs sørgelige Lod at rejse ind til Kjøbenhavn og sige Forældrene, at Holger var død.

Moder modtog det uventede Sørgebudskab med en saadan Ro, at vi alle troede, at der skulde komme en stærk Reaktion bag efter.

Men den kom aldrig. Hun bøjede sig i sin kristne Tro, fuldt vis paa, at hendes Søns Skæbne var afgjort af en, der forstod det bedre end vi. Men hendes Hjerte var knust, og skønt hun overlevede Holger i tyve Aar, lagde den Sorg, som hun bar i Stilhed, Grunden til en Sygdom, som gjorde hendes Alderdom til en lang Smertetid.

Fader derimod kunde ikke forstaa, at Holger var død eller *hvorfor* han var død. Han kunde længe ikke finde nogen Mening deri. Men lidt efter lidt blev ogsaa han stille, og levede siden lige saa meget i Mindet om denne Søn, som han før havde levet i Tanken paa hans Fremtid. Han forsøgte at samle alt hvad han kunde faa fat paa af Holgers Tegninger, men det var ikke let. Han havde været saa genereux med dem.

Nogle af de smukkeste og færdigste Tegninger, som Holger har gjort efter Naturen, findes nu i en Mappe i Kobberstiksamlingen i Kjøbenhavn.

Disse Tegninger viser, hvor sikkert og fornemt han tegnede, og hvor usædvanlig hans Evne var til at opfatte det væsentlige.

Efter Holgers Død var Hjemmet tomt. Han havde været den bedste og ømmeste Søn. Hans Beundring for Moder og hans Kærlighed til hende var saa grænseløs, at vi aldrig kunde tænke os, at en Kvinde skulde kunne vinde hans Hjerte, der saa helt tilhørte Moder. Hans Breve er fulde af Vers og Udraab til hendes Ære.

For Fader havde han ogsaa den største Ærbødighed og Hengivenhed, og ansaa ham bestandig for sin Lærer, som han skulde adlyde.

Da Fader havde været et Besøg hos Holger i Rom og igen var rejst, skrev Holger til Moder, at han havde samlet Krummerne af Dugen, hvor Fader havde siddet og spist med ham sidste Gang, og gemt dem som en Relikvie.

Da Holger var borte, var det Faders Trøst at arbejde med de unge. Hans

Lærerembede som Professor ved Aademiet optog ham altid paa samme varme Maade.

Blangt de yngre var og forblev Julius Lange den, som stod ham nærmest. De kunde i timevis tale sammen meget højt, da Julius jo var saa døv. Det kunde da hænde, at Julius pludselig fik Øje paa en eller anden Skizze af Fader, dar hang paa Væggen.

„Det var et *dejligt* Billede!“ raabte Julius. „Vil du ha'det?“ raabte Fader. „Ja vist vil jeg ha' det!“ raabte Julius, „lad mig faa en Avis!“ Hvorpaa han straks pakkede det ind og gik med det. Det kunde nemlig stundom hænde, at Fader i et ubetænksomt Øjeblik lovede noget, og saa bagefter sagde, at han fortrød det.

Det sidste Aar, Fader levede, maatte han flytte bort fra Lejligheden paa Charlottenborg, som var ham saa kær, da han som firsindstyveaarig tog sin Afsked som Professor. Forældrene lejede da en Bolig i „Trekanten“ i Frederiksberg Allé. Men Fader trivedes ikke ved at undvære sine Elever, og hans Øjne blev stadig daarligere. Men kunde han end ikke længere arbejde selv, saa havde han til det sidste samme Glæde over alt godt Arbejde, som andre gjorde, og udtalte gerne og rigeligt sin Ros derover.

Derude ved Frederiksberg Allé døde han saa den 8. August 1888, og Moder seks Aar senere — 1894.

* * *

Ude paa Ringsted Kirkegaard er der et Hjørne ved Muren, hvor Familien Roed har sit gamle Gravsted. Det er en yndig Plet. Et Par store Træer breder Skygge, men der er ogsaa god Plads til Solen, naar den vil besøge alle de hvide Rosenbuske, som der blomstrer. Epheuen hænger tæt over Muren, hvori der er en og anden Sten indsat med Indskrift over dem, som ligger der. Paa Holger Roeds Grav er en Sten med hans Medaillon, og derunder har Fader ladet indridse Konturen af en stor Palet, en saadan Palet, som Holger helst brugte. Paa denne stille, blomstrende Plet ligger J. Roed ved Siden af sine Forældre, sine Søskende, sin Hustru og sin Søn. Det var Faders kæreste Gang at gaa herud om Sommerdagene og sidde og tie. Nu er det os andre, som gør det.

Requiescant in pace!

86-B36297

TIDLIGERE UDKOMMET:

BLADE AF DANSK KUNSTS HISTORIE

P. JOHANSEN:

MALEREN SONNE

PRIS 1 KR.

A. RØDER:

LANDSKABSMALEREN P. C. SKOVGAARD

PRIS 1 KR. 50 ØRE

VILHELM WANSCHER:

ARKITEKTEN G. BINDESBØLL

PRIS 1 KR. 50 ØRE

P. Petersens Bogtrykkeri (Egmont H. Petersen).
København.